

15. Штейн В. М. Одесская профессура (Статистико-евгенический очерк). — Одесса, 1922. — 77 с.
16. Филипченко Ю. [Рецензия] В. М. Штейн. Одесская профессура. Статистико-евгенический очерк / Ю. Филипченко // Наука и ее работники. — 1922. — № 1. — С. 50–51.

Ліхачова О. Є.

Всесвітня виставка у Парижі 1878 р. та проблеми освіти

Перша Всесвітня виставка у Парижі відбулась ще за часи правління Наполеона III у 1855 р. [3]. Згодом, саме столиця Франції стане основним місцем проведення нового виду зборів для демонстрації новітніх технологій, досягнень у сфері науки, техніки, мистецтві. Ці виставки почнуть допомагати зав'язувати ділові та творчі контакти. Слід зупинитись на масштабах цього дійства. Саме виставці передувала багатомісячна підготовча робота з її організації. Це торкалось не тільки уваги до встановлення контактів з майбутніми учасниками, слід було зосередитись на масштабному будівництві. До цієї роботи залучались найкращі архітектори, які намагались у проектах виставкових павільйонів відтворити національні риси своїх країн, підкреслити своєрідність та прогресивні напрямки у технологічному і індустріальному розвитку.

Для проведення наступної виставки у 1867 р. французький уряд надав територію на Марсовому полі між Сеною і Військовою школою загальною площиною 70 гектарів. Тут було збудовано більше 200 павільйонів. Центральне місце зайняв головний павільйон розміром 490 м на 380 м і заввишки 25 метрів [5].

Спеціально для всесвітньої виставки 1878 р., яка традиційно проходила на Марсовому полі, на протилежному березі Сени було побудовано палац Трокадеро. Велична будівля була прикрашена 22 скульптурами, які символізували впливові країни або регіони [2]. Назва палацу була теж символічною. Вона повинна була нагадувати про події 1823 р., коли французькі війська, за рішенням Священного союзу, були направлені у Іспанію з метою придушення революції

і повернення на трон короля Фердинанда VII. Саме успішне взяття форту Трокадеро французами 31 серпня 1823 р. поклало кінець спротиву іспанців. Слід відмітити, що всесвітня паризька виставка 1878 р. проходила при досить важких політичних обставинах. Ще сильно відчувались наслідки поразки Франції у війні з Пруссією. До речі, Німеччина відмовилась від участі у цій виставці. Але, не зважаючи на складні умови, уряд республіканської Франції вважав, що саме міжнародна виставка приверне увагу до стрімкого розвитку країни, до незламного духу французів.

1 травня 1878 р. відкривав виставку особисто президент країни маршал Мак-Магон. Відбувся урочистий парад, 22 оркестри виконали марш під назвою «Хай живе Франція», який написав Ш. Гуно [3, с. 77]. Безумовно, велика увага на цій виставці була приділена новаціям у сфері науки та технологій. Відкриття у сфері електрики та електротехніки стояли тоді у авангарді наукового прогресу. Незважаючи на це, організатори, зовсім не випадково, вирішили приділити особливу увагу культурно-історичній частині виставки. Етнографічні колекції розмістилися в залі «Наукових експедицій». Крім того, у парку Трокадеро були розміщені екзотичні споруди — єгипетський, перський і алжирський палаци, шведські та норвезькі шале, туніські будинки і базар, китайський квартал і багато іншого. В самому ж палаці в правому крилі (його називали «Paris») була розміщена експозиція під назвою «Європейське мистецтво», а у лівому («Passy») була виставлена колекція, присвячена розвитку та культурним традиціям «несвропейських» народів [2]. З одного боку, ці матеріали повинні були демонструвати безумовні успіхи колоніальної політики країни, підкреслювали важливість місії «окультурення диких народів» і, на цьому тлі, повинні були сприяти ідеї виховання французького патріотизму. А з іншого, вони акцентували увагу на природних багатствах і культурній різноманітності народів світу, які необхідно було вивчати.

Зауважимо, що на виставці були представлені і успіхи різних країн у сфері освіти. Цінні матеріали, які характеризували серйозне відношення французького уряду та міністерства освіти Франції до проблеми модернізації і покращення навчання, містяться у звітах

князя М. Р. Кантакузіна і К. Сент-Ілера [1, 4]. Вони були відкомандировані російським урядом для підготовки демонстрації успіхів народної освіти на Всесвітній виставці. У 1878 р. в «Журнале министерства народного просвещения» були надруковані їх звіти. Отже, князь М. Кантакузін повідомляв про те, що французьке міністерство народної освіти задалегідь повідомило по всіх народних училищах про необхідність обрати серед вчителів делегатів для поїздки на Всесвітню виставку у Париж. Всі матеріальні витрати міністерство брало на себе. Для цього міністерство освіти, навіть, взяло кредит. В результаті, було обрано 1500 вчителів, які були розділені на групи по 300 делегатів для тижневого перебування на виставці у Парижі [1, с. 160–161]. По прибутті їх зустрічали паризькі колеги, які супроводжували їх у час всієї поїздки. Розміщені вони були у приміщеннях народних училищ у Парижі. Програма перебування була дуже насиченою. Крім відвідування самої виставки, кожного дня найкращі професори Сорбони читали делегатам лекції. Вони торкалися питань нових методик у викладанні шкільних предметів, знайомили з останніми досягненнями у сфері гуманітарних наук. Була підготовлена і культурна програма. Їх знайомили з історичними пам'ятниками Парижу, Театр Франсе на благодійних засадах підготував найкращі вистави з свого класичного репертуару.

М. Кантакузін звертав увагу і на ті проблеми, які викликали найбільший інтерес у делегатів під час відвідування відділів виставки, присвячених народній освіті. Він відмічав зацікавленість методиками, розробленими для навчання «іногородців». «Взагалі французькі вчителі намагалися вникати в усі подробиці організації російської шкільної організації, вивчали і копіювали навчальні програми і... деякі навчальні плани початкових училищ» [1, с. 162]. М. Кантакузін пояснював цей факт становленням системи французької освіти у колоніях і, зокрема, у Алжирі. Делегати звертали увагу і на організацію середньої жіночої освіти. «Якщо виключити деякі жіночі училища при монастирях, то можна сказати, що ця важлива сфера народної освіти майже відсутня у Франції, навіть питання про її необхідність недавно тільки знайшло захисників серед компетентних і впливових діячів країни» [1, с. 162].

Після повернення до дому, вчителі повинні були надати ґрунтовний звіт про своє відвідування Всесвітньої виставки у Парижі. Міністерство освіти Франції вимагало, щоб кожний вчитель докладно розповів про особисті враження від поїздки, звернув би увагу на конкретні методичні та наукові надбання, отримані під час перебування у Парижі. Ці матеріали повинні були аналізуватись чиновниками міністерства, а уривки з них були б надруковані для широкого обговорення. «Таке видання представить значний інтерес і буде слугувати дорогоцінним матеріалом для правильної оцінки рівня розумового і педагогічного розвитку французьких початкових вчителів, тобто одного з найважливіших елементів для правильного розвитку народної освіти» [1, с. 161]. Князь М. Кантакузін відмічав, що майже всі вчителі, з якими він мав бесіду, були людьми дуже чемними, «справляли приємне враження своєю допитливістю, ґрунтовністю і влучністю питань, і відданістю своїй справі» [1, с. 161].

Отже, Всесвітня виставка у Парижі мала значний вплив на сферу демонстрації досягнень науки, техніки, намічала нові рубежі для розвитку бізнесу та торгівлі. Крім того, вона відгравала значну роль у формуванні уявлення про різноманітність світової культури. Важливим її наслідком була і виключна увага до питань народної освіти, як основи для подальшого прогресивного розвитку світового суспільства.

1. Кантакузін М. Педагогический отдел на всемирной выставке / М. Кантакузін // Журнал министерства народного просвещения. — СПб: Типография В. С. Балашева, 1878. — Ч. ССІ. — С. 160–176.
2. Матвеева П. А. Всемирные выставки как прототипы этнографических музеев / П. А. Матвеева [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://www.kunstkamera.ru/files/lib/978-5-88431-228-9/978-5-88431-228-9_04.pdf
3. Мезенин Н. А. Парад всемирных выставок / Николай Александрович Мезенин. — М.: Знание, 1990. — 159 с.
4. Сент-Илер К. Педагогический отдел Парижской всемирной выставки / К. Сент-Илер // Журнал министерства народного просвещения. — СПб: Типография В. С. Балашева, 1878. — Ч. ССІ. — С. 14–45.
5. Соколов А. С. Санкт-Петербург на Всемирных выставках в Париже 1867–1900 гг./ А. С. Соколов [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://museumstudy.ru/wp-content/uploads/2015/12/SokolovAS.pdf>